

KAYNUKĀ' (Benî Kaynukā')

KAYNUKĀ' (Benî Kaynukā')
(بنو قينقاع)

Hz. Peygamber'in

Medine'den sürdüğü yahudi kabilesi.

İslâm'ın doğusunda Medine'de yaşayan üç yahudi kabilesinden biridir (diğer ikisi Benî Nadîr ve Benî Kurayza). Medine'nin güneybatısındaki Vâdîbuthân'da oturan Benî Kaynukâ'lılar yazda İbrâni harflerini kullanıyor, çocuklarına Kitâb-ı Mukaddes'te geçen isimlerin yanında Arap isimleri de veriyor ve Arapça konuşuyorlardı; geçim yolları ticaret, silâh imalâtı ve kuyumculuktu.

Hz. Peygamber'in hicretten sonra Medine'deki Arap ve yahudi kabileleriyle yaptığı, barış içerisinde birlikte yaşama anlaşmasına (Medine Vesikası) Benî Kaynukâ'lılar Benî Hazrec'in müttefiki olarak katılmışlardır. Ancak müslümanların Bedir Gazvesi'nde kazandıkları başarı onları rahatsız etti ve taşkınlık yapmaya başlıdalar. Resûl-i Ekrem'in, Kureyş'in başına gelenlerden ders alarak müslüman olmalarını istemesi üzerine de ona red cevabı verdiler. Bedir Gazvesi'ne dikkat çekilerek kâfirlerin Allah'ın yardımıyla yakın bir zamanda tekrar yenileceklerini belirten âyetlerin (Âl-i İmrân 3/12-13) bu cevaba karşılık nâzil olduğu rivayet edilir. O sırada gerginlik sürerken alışveriş için Benî Kaynukâ' karşısına giden müslüman bir kadının tâcize uğraması ve çikan olayda karşılıklı kan dökülmesi anlaşmanın bozulmasına sebep oldu (el-Enfâl 8/58). Hz. Peygamber, hicretten yirmi ay sonra şeval ayının ortasında Benî Kaynukâ'ın mahallesini kuşattı ve on beş gün sonra teslim aldı (Zilkade 2 / Nisan 624). Resûl-i Ekrem'in esirlerden, sayılarının 700 civarında olduğu nakdedilen savaşçı erkeklerin öldürülmesine karar vermesi üzerine Hazrec kabilesinin reisi Abdullâh b. Übey b. Selûl, Benî Kaynukâ'lılar'ın kendilerinin müttefiki olduklarıını belirterek bağışlamalarını istedi. Hz. Peygamber, münafıkların başı olduğunu bilmesine rağmen onun israrı üzerine kabile mensuplarının tamamının Medine'den sürülmemesini emretti. Ayrıca onlara şehirden ayrılmaları için üç gün süre tanıdı ve alacaklarını tahsil etmelerine izin verildi. Ticaret ve zanaatlarda uğraştıklarından toprak sahibi olmayan Benî Kaynukâ' yahudileri çok sayıda silâhla silâh yapımında ve kuyumculukta kullandıkları malzemeyi bırakarak Medine'den ayrıldılar ve bir ay kadar Vâ-

dilkurâ'da kaldıkları Suriye taraflarına gidip Ezriât'a yerleştiler.

Resûlullah ele geçirilen ganimetten üç kılıç, üç mızrak, iki zırh ve iki yay ile beytülmâlin beşte bir hakkını (humus) aldıktan sonra geriye kalan gaziler arasında paylaştırdı; ayrıca Muhammed b. Mesleme ve Sa'b d. Muâz'a da birer zırh hediye ettiği bilinmektedir. Bu taksim humusla ilgili âyetin (el-Enfâl 8/41) inmesinden sonraki ilk uygulamadır (bk. HUMUS). Leone Caetani, Taberî'ye dayanarak (*Târîh*, II, 481) Hz. Peygamber'in eşlerinden Safiyye'nin Benî Kaynukâ' Gazvesi sırasında esir alındığını söylemeyece de (*İslâm Târîhi*, III, 415) bunun, ilgili rivayette geçen ve Resûl-i Ekrem'in ganimetten humusla safî* aldığıni belirten ifadedeki "safî"nin "safîyye" şeklinde yanlış yorumlanması kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Çünkü Safiyye'nin, Hayber yahudilerinin reislerinden Huyey b. Ahtab'ın kızı olduğu ve kalenin fethi sırasında esirler arasında bulunarak Hz. Peygamber tarafından âzat edilip zevceliye alındığı bilinmektedir. Bazı araştırmalarda (Hamîdullah, I, 578; Atçeken, s. 120) Benî Kaynukâ'dan 1500 kılıç, 2000 mızrak, 300 zırh ve 500 kalkan ganimet ele geçirildiği belirtilmekteyse de kaynaklardaki rivayetin Benî Kurayza ile ilgili olduğu görülmektedir (Vâkidî, II, 510; ibn Sa'd, II, 75).

Hicretten sonra müslüman olan âlim sahâbî Abdullâh b. Selâm Benî Kaynukâ'-danı. ibn Hişâm, Benî Kaynukâ' yahudilerinin önde gelenlerinden Sa'b b. Huneyf, Zeyd b. Lusayt, Nu'mân b. Evfâ b. Amr, Osman b. Evfâ, Râfi' b. Hureymile ve Rifââ b. Zeyd b. Tâbût'un ise görünüşte İslâm'a girdiklerini belirtir (*es-Sîre²*, II, 527). Vâkidî de Abdullâh b. Übey'in cenazesine katılan münafıkları sayarken ibn Hişâm'ın zikrettiği Sa'b b. Huneyf ve Zeyd b. Lusayt gibi bazı Benî Kaynukâ'lı isimlere yer vermiştir (el-Meqâzî, III, 1059).

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkidî, *el-Meqâzî*, I, 176-180; II, 510; III, 1059; ibn Hişâm, *es-Sîre²*, II, 514-515, 527, 552; III, 47-50, 292; ibn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 502-503; II, 28-30, 48, 75; VIII, 123; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazî), II, 479-482, 586; III, 177; L. Caetani, *İslâm Târîhi* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1924, III, 408-416; S. W. Baron, *A Social and Religious History of The Jews*, New York 1957; III, 78-79; N. A. Stillman, *The Jews of Arab Lands*, Philadelphia 1979, s. 3 vd., 9, 12-13; Nadir Özkuymcu, *Hz. Peygamber Devrinde Yahudilere Karşı Güdülen Siyaset* (yüksek lisans tezi, 1985). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 5-6, 8, 48-53; Kôksal, *İslâm Târîhi* (Medine), II, 236-241; W. M. Watt, *Muhammad at Medina*, Oxford 1988, s. 192 vd., 209-210;

Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (Tuğ), I, 570 vd., 576-580; İsmail Hakkı Atçeken, *Hz. Peygamber'in Yahudilerle Münasebetleri*, İstanbul 1996, s. 41 vd., 116-122; M. Gil, "The Constitution of Medina: A Reconsideration", *IOS*, IV (1974), s. 44-66; a.mlf., "The Origin of the Jews of Yathrib", *Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, IV, Jerusalem 1984, s. 203-220; M. Lecker, "Muhammad at Medina: A Geographical Approach", a.e., VI (1985), s. 29-62; a.mlf., "On the Markets of Medina (Yathrib) in Pre-Islamic and Early Islamic Times", a.e., VIII (1986), s. 133-147; a.mlf., "Did Muhammad Conclude Treaties with the Jews Tribes Nadir, Qurayza and Qaynuqâ?", *IOS*, XVII (1997), s. 29-36; A. J. Wensinck, "Kaynukâ'", *İA*, VI, 467; a.mlf. – R. Paret, "Kaynukâ'", *EJ²* (Ing.), IV, 824; "Qaynuqâ", *EJd*, XIII, 1418-1419.

 Casim Avci

KAYREVAN

(القروان)

Ifrikîye'nin

VII-XI. yüzyıllar arasındaki başşehri.

Kayrevân / Kayruvân adı Farsça **kârî-vân / kârbân / kârvân** (kervan, kafile) kelimesinin (Steingass, s. 947, 1003) "ordu, ordugâh" anlamını da kazandıktan sonra Arapçalılmış şeklidir (Lane, VII, 2577). Şehre bu adın verilmesi, Ermevîler'in Ifrikîye valisi Ukbe b. Nâfi' tarafından 50 (670) yılında, bölgede yaşayan halkı kontrol etmek ve gerçekleştirilen fetihlerin kalıcılığını sağlamak için ordunun bir hareket ve ikmal üssü olarak kurulması sebebiyledir. Günümüzde tâhil ve hayvan ticareti yapılan, ayrıca halâcılık, el sanatları ve turizm merkezi olan Kayrevan, Tunus Cumhuriyeti'nde ve başşehir Tunus'un yaklaşık 156 km. güneyinde bulunmaktadır, nüfusu 150.000'dir (1998).

Ukbe b. Nâfi'in ilk önce bir cami ve hükümet konağı yaptırarak başlattığı şehrin kuruluşu çalışmaları beş yıl içinde tamamlanmış ve buraya Teym, Evans, Hazrec, Ezd, Tenûh, Kinde, Kinâne gibi Arap kabilesi mensupları ile Horasan'dan gelen göçmenler ve yerli Berberîler ıskân edilmiştir. Kayrevan'ın kuruluşu müslümanlar için iyi sonuçlar vermiş ve bölgede kontrolün sağlanması yanında Berberîler'in İslâmîyet'i kabul etmelerine yardımcı olmuştur. Ukbe b. Nâfi'in 55 (675) yılında görevden alınması üzerine Ifrikîye valiliğine tayin edilen Ebû'l-Muhâcir Dînâr, Ukbe'nin tesis ettiği şehri yıkıtrarak kendi karargâhının bulunduğu yerde Tekrevan adıyla yeni bir şehir kurma çalışmalarına başladı. Fakat yedi yıl sonra I. Yezîd Ukbe'yi yeniden valiliğe getirdi ve daha önce Mîsîr'a bağlı